

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Γ' ΤΑΞΗΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ 2003

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Α'. ΚΕΙΜΕΝΟ

Γεώργιος Βιζυηνός, Το αμάρτημα της μητρός μου (απόσπασμα).

Όταν επανήλθον να καθίσω πλησίον της, έτρεμον τα γόνατά μου εξ αορίστου αλλ' ισχυρού τινος φόβου.

Η μήτηρ μου εκρέμασε την κεφαλήν, ως κατάδικος, όστις ίσταται ενώπιον του κριτού του με την συναίσθησιν τρομερού τινος εγκλήματος.

— Το θυμάσαι το Αννιώ μας; με ηρώτησε μετά τινας στιγμάς πληκτικής σιωπής.

— Μάλιστα, μητέρα! Πώς δεν το θυμούμαι! Ήταν η μόνη μας αδελφή, κ' εξεψύχησεν εμπρός στα μάτια μου.

— Ναι! με είπεν, αναστενάξασα βαθέως, αλλά δεν ήτο το μόνο μου κορίτσι! Εσύ είσαι τέσσαρα χρόνια μικρότερος από το Χρηστάκη. Ένα χρόνο κατόπι του έκαμα την πρώτη μου θυγατέρα.

Ήταν τότε κοντά, που επαντρολογιέτο ο Φωτής ο Μυλωνάς. Ο μακαρίτης ο πατέρας σου παράργησε το γάμο τους, ως που ν' αποσαραντήσω εγώ, για να τους στεφανώσουμε μαζί.

Ήθελε να με βγάλη και μένα στον κόσμο, για να χαρώ σαν πανδρευμένη, αφού κορίτσι δεν μ' άφηκεν η γιαγιά σου να χαρώ.

Το πρωί τους στεφανώσαμε, και το βράδυ ήταν οι καλεσμένοι στο σπίτι τους^ο και επαίζαν τα βιολιά, και έτρωγεν ο κόσμος μέσα στην αυλή, κι εγύρνα η κανάτα με το κρασί από χέρι σε χέρι.

Και έκαμεν ο πατέρας σου κέφι, σαν διασκεδαστικός που ήταν ο μακαρίτης, και μ' έρριψε το μανδήλι του, να σηκωθώ να χορέψουμε. Σαν τον έβλεπα να χορεύη, μου άνοιγεν η καρδιά μου, και σαν νέα που ήμουνε, αγαπούσα κ' εγώ το χορό. Κ' εχορέψαμε λοιπόν^ο κ' εχόρεψαν και οι άλλοι καταπόδι μας. Μα εμείς εχορέψαμε και καλύτερα και πολύτερα.

Σαν εκοντέψανε τα μεσάνυχτα, επήρα τον πατέρα σου παράμερα και τον είπα^ο Άνδρα, εγώ έχω παιδί στην κούνια και δεν μπορώ πια να μείνω. Το παιδί πεινά^ο εγώ εσπάργωσα. Πώς να βυζάξω μες στον κόσμο και με το καλό μου το φόρεμα! Μείνε συ, αν θέλης να διασκεδάσης ακόμα. Εγώ θα πάρω το μωρό να πάγω στο σπίτι.

— Ε, καλά, γυναίκα! είπεν ο σχωρεμένος, και μ' επαπάρισε πα στον ώμο. Έλα, χόρεψε κι αυτό το χορό μαζί μου, και ύστερα πηγαίνουμε κ' οι δύο. Το κρασί άρχισε να με χτυπά στο κεφάλι, και αφορμή γυρεύω κι εγώ να φύγω.

Σαν εξεχορέψαμε κ' εκείνο το χορό, επήραμε τη στράτα.

Ο γαμβρός έστειλε τα παιχνίδια και μας εξεπροβόδησαν ως το μισό το δρόμο. Μα είχαμε ακόμη πολύ ως το σπίτι. Γιατί ο γάμος έγινε στον Καρσιμαχαλά. Ο δούλος επήγαινε μπροστά με το φανάρι. Ο πατέρας σου εσήκωνε το παιδί, και βαστούσε και μένα από το χέρι.

— Κουράσθης, βλέπω, γυναίκα!

— Ναι, Μιχαλιό. Κουράσθηκα.

— Άιντε βάλ' ακόμα κομμάτι δύναμι, ως που να φθάσουμε στο σπίτι. Θα στρώσω τα στρώματα μοναχός μου. Εμετάνοιωσα που σ' έβαλα κ' εχόρεψες τόσο πολύ.

— Δεν πειράζει, άνδρα, του είπα. Το έκαμα για το χατήρι σου. Αύριο ξεκουράζομαι πάλι.

Έτσι ήρθαμε στο σπίτι. Εγώ εφάσκισα κ' εβύζαξα το παιδί, κ' εκείνος έστρώσε. Ο Χρηστάκης εκοιμάτο μαζί με την Βενετιά, που την αφήκα να τον φυλάγη. Σε λίγο επλαγιάσαμε και μεις. Εκεί, μέσα στον ύπνο μου, μ' εφάνηκε πως έκλαψε το παιδί. Το καυμένο!, είπα, δεν έφαγε σήμερα χορταστικά. Και ακούμβησα στην κούνια του να το βυζάξω. Μα ήμουν πολύ κουρασμένη και δεν μπορούσα να κρατηθώ. Το έβγαλα λοιπόν, και το έβαλα κοντά μου, μέσ το στρώμα, και του έδωσα τη ρόγα στο στόμα του. Εκεί με ξαναπήρεν ο ύπνος.

Δεν ηξεύρω πόσην ώρα ήθελεν ως το πουρνό. Μα σαν έννοιωσα να χαράζη — ας το βάλω, είπα, το παιδί στον τόπο του.

Μα κει που πήγα να το σηκώσω, τι να διω! Το παιδί δεν εσάλευε!

Εξύπνησα τον πατέρα σου^ο το ξεφασκιώσαμε, το ζεσάναμε, του ετρίψαμε το μυτούδι του, τίποτε! — Ήταν απεθαμένο!

— Το πλάκωσες, γυναίκα, το παιδί μου! — είπεν ο πατέρας σου, και τον επήραν τα δάκρυα. Τότε άρχισα εγώ να κλαίγω στα δυνατά και να ξεφωνίζω. Μα ο πατέρας σου έβαλε το χέρι του στο

στόμα μου και — Σους! με είπε. Τι φωνάζεις έτσι, βρε βώδι; — Αυτό με το είπε. Θεός σχωρέσ' τονε. Τρία χρόνια είχαμε πανδρευμένοι, κακό λόγο δεν με είπε. Κ' εκείνη τη στιγμή με το είπε. — Ε; Τι φωνάζεις έτσι; Θέλεις να ξεσηκώσης τη γειτονιά, να πη ο κόσμος πως εμέθυσες κ' επλάκωσες το παιδί σου;

Και είχε δίκη, που ν' αγιάσουν τα χώματα που κοιτάται! Γιατί, αν το μάθαιναν ο κόσμος, έπρεπε να σχίσω τη γη να έμβω μέσα από το κακό μου.

Αλλά, τι τα θέλεις! Η αμαρτία είναι αμαρτία. Σαν το εθάψαμε το παιδί, κ' εγυρίσαμεν από την εκκλησία, τότε άρχισε το θρήνος το μεγάλο. Τότε πια δεν έκλαιγα κρυφά. — Είσαι νέα, και θα κάμης κι άλλα, μ' έλεγαν. Ως τόσο ο καιρός περνούσε, και ο Θεός δεν μας έδιδε τίποτε. Να! έλεγα μέσα μου. Ο Θεός με τιμωρεί, γιατί δεν εστάθηκα άξια να προφυλάξω το παιδί που μ' έδωκε! Και εντρεπόμουνα τον κόσμο, και εφοβούμην τον πατέρα σου. Γιατί κ' εκείνος όλο τον πρώτο χρόνο έκαμνε τάχα τον αλύπητο και μ' επαρηγορούσε, για να με δώση θάρρος. Ύστερα όμως άρχισε να γίνεται σιγανός και συλλογισμένος.

Β' . ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Από πού αντλεί το αφηγηματικό υλικό του ο Γεώργιος Βιζυηνός και πώς το αξιοποιεί; (Μονάδες 9) Να αναφέρετε τρία σημεία του παραπάνω κειμένου, τα οποία τεκμηριώνουν τη θέση σας (Μονάδες 6).

Μονάδες 15

2. Να αναφέρετε, με παραδείγματα μέσα από το παραπάνω κείμενο, πέντε από τα βασικά χαρακτηριστικά της διηγηματογραφίας του Βιζυηνού.

Μονάδες 20

3. «Ο Βιζυηνός έχει την ικανότητα να διαγράφει αυθυπόστατους ανθρώπινους τύπους, επιμένοντας πολύ στη λεπτομερειακή απόδοση των ψυχικών καταστάσεων. Οι ήρωές του, ιδωμένοι με αγάπη, έχουν μια ειδική ευαισθησία, είναι ήρωες παθητικοί». (Γιώργος Παγανός, *Η Νεοελληνική Πεζογραφία*, τ. Α', Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1999). Να επαληθεύσετε την παραπάνω άποψη με στοιχεία από το απόσπασμα του Γ. Βιζυηνού.

Μονάδες 20

4. «— Το πλάκωσες, γυναίκα, το παιδί μου! — είπεν ο πατέρας σου, και τον επήραν τα δάκρυα. Τότε άρχισα εγώ να κλαίγω στα δυνατά και να ξεφωνίζω. Μα ο πατέρας σου έβαλε το χέρι του στο στόμα μου και — Σους! με είπε. Τι φωνάζεις έτσι, βρε βώδι; — Αυτό με το είπε. Θεός σχωρέσ' τονε. Τρία χρόνια είχαμε πανδρευμένοι, κακό λόγο δεν με είπε. Κ' εκείνη τη στιγμή με το είπε. — Ε; Τι φωνάζεις έτσι; Θέλεις να ξεσηκώσης τη γειτονιά, να πη ο κόσμος πως εμέθυσες κ' επλάκωσες το παιδί σου;».

Να σχολιάσετε σε δύο παραγράφους (130-150 λέξεις) τη στάση του πατέρα, όπως αυτή προκύπτει από το παραπάνω απόσπασμα.

Μονάδες 25

5. Να γίνει συγκριτικός σχολιασμός του αποσπάσματος από «Το αμάρτημα της μητρός μου» του Γ. Βιζυηνού με το παρακάτω απόσπασμα από την «Αναφορά στον Γκρέκο» του Νίκου Καζαντζάκη όσον αφορά στη θέση της γυναίκας.

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1.

Ο Γ. Βιζυηνός αντλεί το αφηγηματικό του υλικό από:

- α. τις προσωπικές μνήμες
- β. τις οικογενειακές μνήμες
- γ. τις λαϊκές παραδόσεις
- δ. τα βιώματα της λαϊκής ζωής στην ιδιαίτερη πατρίδα του.

Το υλικό αυτό αξιοποιείται καθώς ενισχύεται από το στέρεο υπόβαθρο: α) της παιδείας του και β) της επιστημονικής γνώσης της ψυχολογίας, και καθώς ενσωματώνεται σε μια ποικίλη, πλούσια γλώσσα υψηλού ήθους (λόγια, λαϊκή, ιδιωματική).

Παραδείγματα:

- α) «Όταν επανήλθον να καθίσω πλησίον της, έτρεμον τα γόνατά μου εξ αορίστου αλλ' ισχυρού τινος φόβου». (προσωπική μνήμη)
- β) «-Ναι! Με είπεν, αναστενάξασα βαθέως ... έκαμα την πρώτη μου θυγατέρα». (οικογενειακή μνήμη)
- γ) «Το πρωί τους στεφανώσαμε ... να χορέψουμε». (βιώματα λαϊκής ζωής στην ιδιαίτερη πατρίδα του).

2.

Πέντε από τα βασικά χαρακτηριστικά της διηγηματογραφίας του Βιζυηνού είναι τα παρακάτω:

- α. Η αφήγηση σε πρώτο πρόσωπο: «όταν επανήλθον να καθίσω πλησίον της, έτρεμον εξ αορίστου αλλ' ισχυρού τινος φόβου».
- β. Οι δραματικές συγκρούσεις: «- Πώς δεν το θυμούμαι! Ήταν η μόνη μας αδελφή, κι' εξεψύχησεν εμπρός στα μάτια μου.
-Ναι! Με είπεν, αναστενάξασα βαθέως, αλλά δεν ήτο το μόνο μου κορίτσι!»
- γ. Η μυθιστορηματική πλαστικότητα των χαρακτήρων:
«-Το πλάκωσες γυναίκα του παιδί μου! ... μέσα από το κακό μου.» (βλέπε και ερώτηση 4)
- δ. Η επιλογή ποικίλης, πλούσιας γλώσσας υψηλού ήθους (λόγια, λαϊκή, ιδιωματική): «έτρεμον τα γόνατά μου εξ αορίστου, αλλ' ισχυρού τινος φόβου.»,
«-Τι φωνάζεις έτσι βρε βόδι; Αυτό με είπε».
- ε. Η αξιοποίηση αφηγηματικού υλικού αντλημένου από τις προσωπικές και οικογενειακές μνήμες, από τις παραδόσεις και τα βιώματα της λαϊκής ζωής στην ιδιαίτερή του πατρίδα: «Το πρωί τους στεφανώσαμε ... να χορέψουμε» (βλέπε και ερώτηση 1)

(Σημείωση: Τα χαρακτηριστικά που καταγράφονται είναι ενδεικτικά επιλεγμένα από τον πλούτο των γνωρισμάτων που εντοπίζονται στη διηγηματογραφία του Βιζυηνού. Στην τελευταία παράγραφο της εισαγωγής στη σελίδα 123 του σχολικού εγχειριδίου καταγράφονται πολλά ακόμη χαρακτηριστικά.)

3.

Η άποψη αυτή του Γ. Παναγού πράγματι επιβεβαιώνεται από το συγκεκριμένο απόσπασμα που έχουμε στη διάθεσή μας. Είναι γεγονός πως ο Βιζυηνός καταφέρνει να διαγράψει αυθυπόστατους χαρακτήρες επιμένοντας στη λεπτομερειακή απόδοση των ψυχικών διεργασιών κι αυτό γίνεται άμεσα αντιληπτό, αν σταθούμε στη σκιαγράφηση του χαρακτήρα του πατέρα (βλ. και Ερώτηση 4). Μέσα από την αναδρομική ιστορία της εξομολόγησης της μητέρας παρουσιάζεται ο πατέρας ως δρον πρόσωπο. Γίνονται αντιληπτές οι μεταπτώσεις στη συμπεριφορά του, τα κίνητρα των ενεργειών του και η εν γένει δραματική σύγκρουση την οποία βιώνει.

Οι ήρωές του, στο απόσπασμά μας οι γονείς του, προσεγγίζονται με ιδιαίτερη αγάπη, από τη στιγμή που σε κανένα σημείο δεν διατυπώνεται κάποιο αρνητικό σχόλιο για τη συμπεριφορά τους. Χωρίς να είναι ο απόμακρος-ουδέτερος σχολιαστής, καταγράφει, κατανοεί και καταφέρνει να αναδείξει την ειδική ευαισθησία που τους χαρακτηρίζει. Σε ολόκληρη την εγκιβωτισμένη αφήγηση της μητέρας, επί παραδείγματι, διαφαίνεται η ιδιαίτερη ευαισθησία της, οι ψυχικές της μεταπτώσεις, τα πλούσια αισθήματά της απέναντι στο τραγικό συμβάν του θανάτου του βρέφους.

Τέλος οι ήρωές του, με τα χαρακτηριστικά που αναπτύξαμε προηγουμένως, όντως εμφανίζουν μια στάση παθητικότητας «Αλλά τι τα θέλεις! Η αμαρτία είναι αμαρτία», είναι έτοιμοι να δεχτούν τις επιταγές της μοίρας, υπακούοντας στην όποια θέληση του Θεού: «Ο Θεός με τιμωρεί, γιατί δεν στάθηκα άξια να προφυλάξω το παιδί που μ' έδωκε».

4.

Το συγκεκριμένο απόσπασμα είναι αρκετά δηλωτικό του χαρακτήρα και της συμπεριφοράς του πατέρα. Η πρώτη αναφορά "... και τον επήραν τα δάκρυα" αναδεικνύει τη λεπτότητα και την ευαισθησία του. Αγαπούσε την οικογένειά του και η τρυφερότητα ήταν βασικό ελατήριο της στάσης του απέναντι τόσο στη γυναίκα του, όσο και στα παιδιά του.

Η εντύπωση αυτή σκιάζεται προσωρινά από την απότομη αποστροφή του προς τη γυναίκα του, μόλις διαπίστωσε το θάνατο του βρέφους. ("Τι φωνάζεις έτσι βρε βώδι"). Η ίδια η μητέρα, όμως, του Γιώργη σπεύδει να διαγράψει κάθε σκιά από το πορτραίτο του πατέρα, τονίζοντας πως στα τρία χρόνια του γάμου τους ποτέ άλλοτε δεν είχε παραφερθεί απέναντί της. Κι αμέσως παρουσιάζεται και το κίνητρο της πρόσκαιρης έκρηξης του πατέρα: πρώτο του μέλημα ήταν να σταματήσει η γυναίκα του τις γοερές κραυγές, ούτως ώστε να μη γίνει αντιληπτό από τον κοινωνικό περίγυρο ο φόνος του βρέφους. Ακόμη, λοιπόν, και στη δύσκολη αυτή τραγική στιγμή ο πατέρας έχει άμεση επίγνωση του ρόλου του ως αρχηγού της οικογένειας και η άμεσή του φροντίδα ήταν να προστατέψει τη γυναίκα του από ενδεχόμενες πολύ δυσάρεστες επιπτώσεις. Παρ' όλο τον πόνο του, επομένως, η φροντίδα, η στοργή και η αγάπη του προς την οικογένειά του είναι τα βασικά στοιχεία που καθορίζουν τη συμπεριφορά του.

Νίκος Καζαντζάκης, Αναφορά στον Γκρέκο, (απόσπασμα).

Μονάχα μια φορά θυμούμαι τη μητέρα μου να λάμπει παράξενα το μάτι της, να γελάει και να χαιρέται, σαν όταν θα 'ταν ανύπαντρη ή αρραβωνιασμένη. Πρωτομαγιά, είχαμε πάει σ' ένα χωριό, στη Φόδελε, γεμάτο νερά και περβόλια πορτοκαλιές, να κάμει ο πατέρας μου μια βάφτιση. Οπότεν, άξαφνα, σφοδρή νεροποντή ξέσπασε, γίνηκε ο ουρανός νερό κι άδειασε απάνω στη γης, κι αυτή κακάριζε, άνοιγε και δέχονταν τ' αρσενικά νερά βαθιά στον κόρφο της. Είχαν μαζευτεί οι προύχοντες του χωριού, με τις γυναίκες τους και τις κόρες, στο μεγάλον οντά του κουμπάρου, η βροχή κι οι αστραπές έμπαιναν από τις χαραμάδες της πόρτας και των παραθυριών, ο αέρας μύριζε πορτοκάλι και χώμα. Και μπαινόβγαιναν τα τραταρίσματα, τα κρασιά, τα ρακιά κι οι μεζέδες, πήρε να βραδιάζει, άναψαν τα λυχνάρια, οι άντρες ήρθαν στο κέφι, οι γυναίκες οι χαμοβλεπούσες σήκωσαν τα μάτια κι άρχισαν να κακαρίζουν σαν τις πέρδικες^ο κι όξω από το σπίτι μούγκριζε ακόμα ο Θεός, πλήθαιναν οι βροντές, τα στενά δρομάκια του χωριού είχαν γίνει ποτάμια, κατακυλούσαν οι πέτρες και χαχάριζαν, είχε γίνει ο Θεός νεροποντή κι αγκάλιαζε, πότιζε, κάρπιζε τη γης.

Κι ο κύρης στράφηκε στη μάνα μου, πρώτη φορά είδα να την κοιτάζει με τρυφεράδα, κι η φωνή του πρώτη φορά είχε γλυκάνει:

— Μαργή, της είπε, τραγούδηξε.

Της έδινε την άδεια, μπροστά σε τόσοι άντρες, να τραγουδήσει^ο κι εγώ σηκώθηκα ανταρεμένος. Δεν ξέρω γιατί, είχα θυμώσει^ο έκαμα να τρέξω στη μάνα μου, σα να 'θελα να την προστατέψω^ο μα ο κύρης με άγγιξε με το δάχτυλό του στον ώμο και με κάθισε κάτω. Κι η μάνα μου φάνηκε αγνώριστη, γυάλιζε το πρόσωπό της, σα να το αγκάλιαζαν όλες οι βροχές κι οι αστραπές, σήκωσε το λαιμό, και θυμούμαι τα μακριά κορακάτα μαλλιά της λύθηκαν ξαφνικά, της σκέπασαν τις πλάτες και κατέβηκαν ως τα γοφιά της. Κι άρχισε ... τι φωνή ήταν εκείνη, βαθιά, γλυκιά, λίγο βραχνή, όλο πάθος^ο μεσόκλεισε τα μάτια της κατά τον κύρη και τραγούδησε μια μαντινάδα. Δε θα την ξεχάσω ποτέ τη μαντινάδα αυτή^ο τότε δεν κατάλαβα γιατί την είπε,

για ποιον την είπε^ο αργότερα, σα μεγάλωσα, κατάλαβα. Τραγουδούσε με τη γλυκιά, γεμάτη συγκρατημένο πάθος φωνή της και κοίταζε τον πατέρα:

*Θαμάζουμαι όταν περπατείς πώς δεν ανθούν οι ρούγες
και πώς δε γίνεσαι αίτός με τις χρυσές φτερούγες!*

Γύρισα πέρα τα μάτια, να μη βλέπω τον κύρη, να μη βλέπω τη μάνα, πήγα στο παραθύρι κι ακούμπησα το κούτελό μου στο τζάμι κι έβλεπα τη βροχή να πέφτει και να τρώει τα χρώματα.

5.

Τα δύο κείμενα εμφανίζουν πολλές ομοιότητες, αναλογίες, αλλά και διαφοροποιήσεις σε σχέση με τη θέση της γυναίκας. Συγκεκριμένα:

- Οι αφηγήσεις διαδραματίζονται σε παρόμοιο κοινωνικοϊστορικό πλαίσιο, αυτό της παραδοσιακής κοινωνίας της υπαίθρου.
- Η δομή και η οργάνωση τόσο των κοινωνιών όσο και των οικογενειών στο παραπάνω πλαίσιο ήταν αυθεντικά πατριαρχική.
- Οι γυναίκες και στα δύο αποσπάσματα συμμετέχουν σε κοινωνικές εκδηλώσεις: στο μεν του Βιζυηνού σε γάμο, στο δε του Καζαντζάκη σε εορτασμό της Πρωτομαγιάς.
- Και οι δύο ενήλικες-παντρεμένες γυναίκες δεν μετέχουν αυτόνομα σε αυτές τις εκδηλώσεις, αλλά με τη συνοδεία-κηδεμονία των συζύγων τους.
- Οι ευκαιρίες των γυναικών στις παραδοσιακές κοινωνίες για γλέντι και διασκέδαση ήταν ελάχιστες και περιορισμένες σ' αυτού του τύπου τις κοινωνικές εκδηλώσεις.
- Οι γυναίκες και στα δύο αποσπάσματα εκφράζονται καλλιτεχνικά: η πρώτη με τη συμμετοχή της στο χορό, η δεύτερη με το τραγούδι της μαντινάδας.
- Και οι δύο γυναίκες με τις εκδηλώσεις αυτές αποτελούν το κέντρο της διασκέδασης και συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον των παρευρισκομένων.
- Την πρωτοβουλία – προτροπή γι' αυτήν την καλλιτεχνική έκφραση των γυναικών την παρείχε και στις δύο περιπτώσεις ο σύζυγός τους. (Βιζυηνός: «έλα χόρευε κι αυτό το χορό μαζί μου», Καζαντζάκης: «Μαγρή, της είπε, τραγούδηξε»)
- Οι στιγμές χαλάρωσης και διασκέδασης αποτελούν αφορμή για εκδήλωση των συναισθημάτων του ζευγαριού, έκφραση της αμοιβαίας αγάπης και αλληλοθαυμασμού. (Βιζυηνός: «Θα στρώσω τα στρώματα...τόσο πολύ», Καζαντζάκης: «Τραγουδούσε με τη γλυκιά...χρυσές φτερούγες»).
- Στο Βιζυηνό η ανύπαντρη γυναίκα εμφανίζεται περιορισμένη, θύμα των δομών της κοινωνίας, ενώ στον Καζαντζάκη παρουσιάζεται να έχει περισσότερες δυνατότητες διασκέδασης. Βιζυηνός: «Να χαρώ σαν πανδρευμένη...η γιαγιά σου να χαρώ», Καζαντζάκης: «να γελάει...ανύπαντρη ή αρραβωνιασμένη»).